Received: 31. 3. 2017

Accepted: 27. 4. 2017

Published on-line: 15. 6. 2017

Available from: www.obranaastrategie.cz

doi: 10.3849/1802-7199.17.2017.01.077-100

AKTIVITY AL-KÁIDY NA ARABSKÉM POLOOSTROVĚ A TZV. ISLÁMSKÉHO STÁTU V RÁMCI JEMENSKÉHO KONFLIKTU (2015-2017)

ACTIVITIES OF THE AL-QAEDA IN THE ARABIAN PENINSULA AND SO-CALLED ISLAMIC STATE IN THE CONFLICT IN YEMEN (2015-2017)

Michael Bátrla^a

Abstrakt

Práce komparuje aktivity dvou saláfistických džihádistických skupin, Al-Káidy na Arabském poloostrově a tzv. Islámského státu, v prostředí občanské války v Jemenu. Vymezené období sběru dat je od počátku ledna 2015 do konce března 2017. Autor porovnává aktivity obou skupin ve čtyřech parametrech - násilných akcích, kontrole teritoria a zajišťování služeb, získávání zdrojů a mediální aktivitě. Autor také nastiňuje další zásadní vlivy na výsledek soupeření a jeho možné implikace pro konflikt v Jemenu i globální saláfisticko-džihádistické soupeření.

Abstract

This article compares the activities of two Salafi-jihadist organizations, Al-Qaeda in the Arabian Peninsula and the so-called Islamic State, in the context of the civil war in Yemen. The studied period is from in January 2015 till the end of March 2017. The author compares activities of both groups in four parameters - violent actions, control of territory and provision of services, acquisition of resources, and media activities. The author also briefly outlines other important influences on the mutual competition and its possible implications on the conflict in Yemen and global Salafi-jihadist competition.

Klíčová slova

Terorismus; Jemen; občanská válka; povstalectví; Al-Káida na Arabském Poloostrově; Islámský stát.

Keywords

Terrorism; Yemen; civil war; insurgency; Al-Qaeda in the Arabian Peninsula; Islamic State.

^a Department of Political Science, Masaryk University, Brno, Czech Republic. E-mail: 439799@mail.muni.cz. Researcher ID: P-1577-2016.

Poděkování

Srdečně děkuji Mgr. et Mgr. Michaelu Muradovi a Mgr. et Mgr. Jakubu Fučíkovi za cenné připomínky při zpracovávání této práce.

Text byl zpracován v rámci projektu specifického výzkumu Katedry politologie FSS MU *Aktuální problémy politologického výzkumu III.* (kód MUNI/A/1159/2016).

Úvod

„Přestáli jsme množství příkoří od Abú Bakra Baghdádího a jeho bratrů a reagovali jsme tak málo, jak to šlo, ze snahy o uhašení ohně vzpoury. Ale Abú Bakr Baghdádí a jeho bratři nám neponechali volbu, neb požadovali, aby všichni mudžahedíni odvolali své přísliby věrnosti a přísahali věrnost jim, pro to, o čem tvrdí, že je chalífát.“

Ajmán Zawahíri, vůdce tzv. Centrální Al-Káidy¹

Organizace Al-Káida (dále AQ) a tzv. Islámský stát² (IS) představují dvě nábožensky extrémistická uskupení, kterým se podařilo dosáhnout značného rozšíření v regionu Blízkého východu a severní Afriky. IS, bývalá odnož Al-Káidy, v mnoha směrech předčil svoji mateřskou organizaci. Zůstala však jedna země, kde si AQ po dlouhou dobu udržovala monopol na náboženský extrémismus - Jemen.

Stát, na jehož území AQ profitovala už od konce sovětské okupace v Afghánistánu, a je i díky příznivým politickým, geografickým a socioekonomickým podmínkám často označován jako ideální útočiště, dal v roce 2009 vzniku organizaci označované jako *Al-Káida na Arabském poloostrově* (dále AQAP).

Do prostředí občanské války, která vypukla v období po tzv. Arabském jaru, se ke konci roku 2014 zapojil i IS. Přímá konkurence může pro AQAP znamenat oslabení pozice, jak v lokálním kmenovém prostředí v Jemenu, tak v pozici leadera globálního džihádu.

Výzkumnou otázkou této práce je: „Jaké jsou aktivity a vzájemné interakce AQAP a IS v rámci konfliktu v Jemenu?“

Výsledkem práce by, kromě prvotního uceleného popisu trendů v aktivitě a rétorice IS a AQAP v kontextu jemenských intervencí v období leden 2015 až březen 2017, mělo být zhodnocení vzájemné pozice obou organizací a jejich schopností. Ty mohou i v době psaní této práce významně ovlivnit dynamiku vztahu AQ a IS, či celého jemenského konfliktu a jeho řešení.

Práce představuje komparační případovou studii obou teroristických organizací dle vymezených parametrů (viz níže). Pro popis fenoménu soupeření proto byl autorem zvolen průnik následujících dvou přístupů:

¹ MEEK, James Gordon. Al Qaeda leader declares war on ISIS 'caliph'. ABC News [online]. 10. 9. 2015 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/G5ay6P>

² Dle vlastního označení organizace, nejedná se o uznaný stát dle mezinárodního práva.

Cragin a Daly popisují 11 organizačních a operačních nástrojů teroristických organizací, které využívají pro své zachování a rozvoj: 1) ideologie, 2) vůdcové, 3) množství rekrutů, 4) publicita, 5) velení a kontrola, 6) zbraně, 7) výcvik, 8) operační prostor, 9) operační bezpečnost, 10) zpravodajství, 11) finance.³ Tyto elementy je nutné v rozsahu této práce a množství dostupných informací redukovat. Nelze s dostatečnou přesností analyzovat bez lokálních informací body 5, 7, 8, 9, 10.

Watts tvrdí, že známost (*notoriety*) přináší zdroje a rekruty. Podle jeho hypotézy tedy úspěšnější organizace v oblasti propagandy (vč. využití sociálních médií) má větší potenciál inspirovat budoucí bojovníky a dárce.⁴

Autor z tohoto důvodu volí průnik obou přístupů, kterým jsou následující body: *zdroje (finance, zbraně), rekruti, publicita, která se částečně dotýká i ideologie*.

Pro samotnou publicitu jsou podle Wattse zásadní 1) *násilné akce*,⁵ v této práci s důrazem na typ, umístění a trendy. Pro umožnění výše zmíněných operací, získání podpory lokální populace (jako útočiště i zdroj rekrutů) a dobrou veřejnou image je důležitým prvkem 2) *Kontrola teritoria a zajišťování služeb* obyvatelům. Další indikátor představuje 3) *Získávání zdrojů a rekrutů*, jež je propojeno se všemi aspekty finančních, zbrojních a lidských prostředků. Posledním porovnávaným prvkem je 4) *mediální aktivita a rétorika*, jež slučuje jak projevy ideologie, tak publicitu.

Historické a ideologické pozadí obou skupin a dichotomie konfliktu vs. soupeření jsou uvedeny v první kapitole. Poté následuje popis aktivit obou skupin ve vymezených dimenzích, které jsou v závěru shrnuty a srovnány. Zde jsou také popsány možné implikace jemenského soupeření obou skupin pro občanskou válku v zemi a také pro globální saláfistický džihádismus jejich mateřských organizací.

Práce se potýká se značným nedostatkem relevantní odborné literatury. Výjimku tvoří *Critical Threats Project* think-tanku *American Enterprise Institute*, který se dění v Jemenu dlouhodobě věnuje. Kvůli malé diverzitě zdrojů autor čerpal převážně z denních reportů tvořených zprávami o jednotlivých incidentech oproti souhrnným pracím, do kterých se potenciálně mohou promítat názory a zkrslení autorů CTP. Jedná se o *situační reporty jemenské krize* z období leden 2015-březen 2016. Od dubna 2016 tyto situační reporty přestávají pokrývat veškerou proběhnuvší aktivitu, proto je od té doby využíváno spíše *bezpečnostních přehledů adenského zálivu* s doplněním zmíněných situačních reportů.

Důležitá fakta a informace byly dle nejlepšího vědomí autora křížově ověřovány pomocí dostupných zpráv z mediálních agentur (*Reuters, Associated Press*, ad.), které obecně nejsou uváděny z rozsahových důvodů, pokud nepřinášejí nové poznatky oproti CTP.

Z rozsahových důvodů byly citace konkrétních reportů zkráceny a při současném uvedení data a autora podřazeny souhrnným citacím.⁶

³ CRAGIN, Kim a DALY, Sara. *The Dynamic Terrorist Threat*. Rand Corporation [online]. Santa Monica, CA. 2004 [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/Jja7Ev>

⁴ WATTS, Clint. *ISIS and Al Qaeda Race to the Bottom*. *Foreign Affairs* [online]. 23. listopadu 2015 [Cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/iBA79V>

⁵ Ibid.

⁶ 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online]. 2015, [Cit. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.criticalthreats.org/yemen/yemen-crisis-situation-reports-2015>

Limitem práce je, že i přes výše zmíněná opatření existuje možnost, že některé jednotlivé informace se mohou ukázat jako chybné. Pokud autor našel informaci, která s sebou nesla přetrvávající vyšší míru nejistoty, bylo na tuto skutečnost upozorněno, či byla tato z těla práce vynechána nebo uvedena formou poznámky pod čarou bez vlivu na závěry práce. Jednalo se zvláště o ověřování spolehlivosti u mediálních prohlášení jednotlivých stran, např. o vládních ofenzívách nebo atribuci útoků džihádistických skupin, u nichž nelze vyloučit (i zamýšlené) zkreslení skutečných dopadů.

Práce se věnuje spíše trendům v aktivitách obou skupin než jejich podrobnostmi; výše zmíněné limity by tedy neměly ovlivňovat závěry práce.

Mezi další zdroje patří džihádistické časopisy *Inspire*, *Dabiq* a *Rumyiah* v omezení na téma práce. Zvláště u *Dabiqu* lze konzistentně nalézat kritiku ostatních džihádistických organizací (zvl. AQ), proto byl výběr omezen jen na články o Jemenu, AQAP, případně ideologii a praxi AQ úzce spojenou s jemenskou odnoží.

Knihy *ISIS*⁷ a *Yemen*⁸ slouží jako zdroje základních tezí o vývoji a schopnostech organizací, částečně i o jejich vzájemném vztahu.

SPORY AQ(AP) A IS

Spory organizací jsou výsledkem schizmatu původní Al-Káidy (- centrála; AQC)⁹ a její irácké části (AQI) vedené Abú Musou Zarqáwím. Jeho původ lze nalézt již v jordánském vězení Salt, kde byl Zarqáwí uvězněn společně se svým mentorem a ideologem AQ, Muhammadem Maqdísím. Proti němu se později Zarqáwí vymezoval. Odlišnosti se projevovaly hlavně ve strategii. Zarqáwího byla mj. podstatně brutálnější k muslimům.¹⁰

Přesto byla AQI podpořena finančním i sociálním kapitálem AQC. Oplátkou IS v průběhu syrské občanské války poskytl podporu Frontě Nusra,¹¹ franšíze AQ, již se podařilo

2016 Yemen Crisis Situation Reports. Critical Threats [online]. 2016, [Cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://www.criticalthreats.org/yemen/yemen-crisis-situation-reports-2016>

2017 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online]. 2017, [Cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <https://goo.gl/vd7MC1> v rozsahu od 1. 1. 2017 po 23. 3. 2017

Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online]. 2016-2017, [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <https://goo.gl/XFnUza> v rozsahu od 1. 4. 2016 po 31. 3. 2017.

⁷ STERN, Jessica a BERGER, J.M. *ISIS. The state of terror*. London: HarperCollins, 2015.

⁸ ATWATER, Charles a BENTON, Curtis. *Yemen and the Challenge of Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*. New York: Nova Science Publishers, 2014.

⁹ STERN a BERGER. *ISIS. The State of Terror*, s. 61.

¹⁰ Tento přístup také IS převzal. Viz např. KAZIMI, Nibras. A Virulent Ideology in Mutation: Zarqawi Upstages Maqdisi. *Hudson Institute* [online]. 12. 9. 2015, [cit. 2017-03-20]. Dostupné z:

<https://goo.gl/m7E4d7>

¹¹ Džabha Nusra byla kvůli snaze o formální oddělení vazeb na AQC přejmenována na Džabha Fatah Šám a následně v lednu 2017 sloučena s několika dalšími syrskými rebelskými skupinami v tzv.

Hateš (akronymní označení pro *Ha'ja Tahrir Šám*). Viz STANFORD UNIVERSITY. Hay'at Tahrir al-Sham. *Mapping Militant Organizations* [online]. 2010-2017, [cit. 2016-04-20]. Dostupné z:

<https://goo.gl/VF1IY6>

kooptovat část syrské opozice a stát se jednou z nejsilnějších skupin. IS se neúspěšně pokusil o převzetí Nusry, po němž následovaly i fyzické střety obou organizací.¹²

V reakci na tuto situaci byl v únoru 2014 IS odvrhnut Ajmánem Zawahírim (vůdce AQ), což společně s vyhlášením tzv. „chalífátu“ 30. 6. 2014 způsobilo v řadách AQ pře o dalším směřování.¹³ Leadeři AQ se názorově rozštěpili: někteří podpořili IS, jiný považovali vyhlášení za nelegitimní a pokračovali ve formální podřízenosti AQ, např. kvůli brutalitě, výkladu IS o principu *takfír*,¹⁴ či nedostatku náboženské legitimacy.¹⁵

AQ a IS se tolerovaly jen v situacích oslabení. Poté, co IS dosáhl dostatečně silného postavení, se již prosazoval nezávisle. Přesto rozpory zůstávaly v rovině postupů a hierarchie, nikoli ve finálním cíli - ustanovení globálního chalífátu.¹⁶

Al-Káida na Arabském poloostrově

Už od svého založení (2009) patří mezi nejvíce aktivní a prominentní odnože AQ. Její členové nezřídka procházeli již v 80. l. 20. stol. boji v Afghánistánu, či působením v Saúdské Arábii na počátku 21. stol. Přes silné konexe hlavních vůdců na AQ a formální podřízenost Zawahírimu, se jedná o organizaci značně autonomní a nezávislou.¹⁷

Po prvních neúspěšných pokusech o vládnutí v letech 2011-2012¹⁸ se AQAP vrátil spíše k teroristickým a guerillovým taktikám proti vládním jednotkám.¹⁹ Od roku 2014 i proti zajdským²⁰ rebelům z kmene Húthi, které považuje za nevěřící.²¹

Islámský stát a jeho „Wiláját“ v Jemenu

Bývalá franšízová skupina Al-Káidy známá jako AQI, později prošla řadou názvů, dnes se ustálil výše uvedený. Nejvíce proslula vyhlášením tzv. „chalífátu“ na území Iráku a Sýrie. Ve svém konání často využívá propracovanou propagandu a sociální média, kde zdůrazňuje hlavně sektářský rozměr svého konání, brutalitu, fungování institucí podle striktního výkladu islámského práva, či pocit sounáležitosti jejich členů.²²

Do Jemenu se organizace dostala skrze umožňující vliv občanské války od září 2014. V té době byl Bilál Charbi, saúdský občan, centrálním vedením pověřen sdružováním

¹² ZIMMERMAN, Kathrine. *Competing Jihad: The Islamic state and al-Qaeda*. Critical Threats [online]. 1. 9. 2014 [cit. 2016-02-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/ZT42kD>

¹³ Mj. proto, že IS označuje všechny, kdo nepřislíbili věrnost chalífátu za bezvěrce pod trestem smrti. Ibid.

¹⁴ Praxe označovat jiné muslimy jako nevěřící. VIZ STERN a BERGER. *ISIS. The state of Terror*.

¹⁵ BERGER, J. M. The Islamic State vs. al Qaeda. *Foreign Policy*. [online] 2. 9. 2014 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2014/09/02/the-islamic-state-vs-al-qaeda>

¹⁶ ZIMMERMAN. *Competing Jihad*.

¹⁷ Příkladem je třeba minimální dopad smrti Usámy Bin Ládina na působení AQAP, viz ATTWATER a BENTON. *Yemen and the Challenge of Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*, s. viii, 1, 5.

¹⁸ Viz BENTON a ATTWATER. *Yemen and the Challenge of Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*.

¹⁹ Používanou strategii a důvody k ní vysvětluje (bývalý leader AQAP) Násir Wuhajší v dopise předákovi AQIM. Viz Al Qaeda Papers: How to run a state. ASSOCIATED PRESS [online]. 2013 [Cit. 2016-04_26]. Dostupné z: <https://goo.gl/Kh00Ho>

²⁰ Minoritní odnož šiitské větve islámu. Jak AQAP, tak IS patří do sunnitského radikálního saláfistického proudu.

²¹ Např. KNUTSEN: April 1. v 2015 Yemen Crisis Situation Report. *Critical Threats* [online].

²² Pro větší podrobnost viz STERN a BERGER. *ISIS. The state of Terror*.

jemenských militantů pod vlajkou IS. Charbi se stal se svým úzkým saudským vedením vůdcem jemenské odnože, která vznikla napojením na jemenské džihádistické kleriky (např. Mamúna Hatema, který se měl podílet na prvním náboru v provincii Ibb) a odpadlíky od AQAP. Je velmi pravděpodobné, že pro založení poboček IS v Jemenu byli také využiti militanti ze Sýrie a Iráku, podobně jako tomu bylo u libyjského IS.²³

Vztah organizací: soupeření nebo konflikt?

Jemen představuje pro saláfisticko-džihádistické skupiny důležité místo globálního soupeření, zvláště pro svou ideologickou hodnotu. AQAP i IS shodně věří (podle výroku - *hadísu* - přísuzovaného proroku Mohammedovi), že síly vycházející z oblasti Aden-Abjanu zajistí Alláhovi vítězství, a tedy je nutné se pokoušet o vybudování „emirátu“ v Jemenu. Kromě ideologické hodnoty a dlouhodobě příznivých politických a socioekonomických podmínek, Jemen poskytuje množství přirozených úkrytů při dostatečném propojení skrze obchodní a pašerácké cesty²⁴, např. do Saudské Arábie, Ománu, či Somálska.

Přes tuto důležitost jemenského teritoria však obě skupiny zůstaly u kompetice a pouze mediálního konfliktu bez fyzických střetů. To představuje značný rozdíl oproti situaci v Sýrii²⁵, ale podobný např. Tunisku nebo Alžírsku.²⁶

Potenciálních příčin lze nalézt několik: od společných lokálních zájmů, kterým by napovídala taktická spolupráce²⁷ a stejný ideologický cíl, až po možné vazby, či neochotu odpadlíků od AQAP vést konflikt s bývalými společníky.²⁸

²³ ZIMMERMAN, Kathrine IS in Yemen. In: Kathrine BAUER (ed.) *Beyond Syria and Iraq* [online]. Washington D.C: Washington Institute for Near East Policy, 2016, s. 24-30, [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://goo.gl/McxEDv>

²⁴ ZIMMERMAN, Katherine a DIAMOND, Jon. Challenging the Yemeni State. *Critical Threats* [online]. 17. 2. 2016, [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/Q7zXhy>,

²⁵ STANFORD UNIVERSITY. Hay'at Tahrir al-Sham.

²⁶ Srov. ESTELLE, Emily a SNYDER, Brenna. AQIM and ISIS in Algeria. *Critical Threats* [online]. 2. 6. 2016, [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/GcDd8K>; STUTZ, Jaclyn. AQIM and ISIS in Tunisia. *Critical Threats* [online]. 2. 6. 2016, [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <https://goo.gl/S6UKuu>

²⁷ Deklarována ředitelem CIA J. Brennanem. Viz September 9, 2016. Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

²⁸ Viz níže.

AL-KÁIDA NA ARABSKÉM POLOOSTROVĚ VS. ISLÁMSKÝ STÁT V JEMENU

1 Násilné akce

Al-Káida na Arabském poloostrově

AQAP si prošla v letech 2015-2017 několika operačními fázemi:

Ve *fázi jedna* (leden-pol. července 2015)²⁹ se největší aktivita odehrávala v provincii Bajda. Jednalo se především o ozbrojené útoky a přepady. Při bojích využívala skupina spolupráce, či přímo integrace do kmenových milic. Méně útoky IED a VBIED a jejich sebevražedné varianty. Organizace prováděla také únosy, za účelem získání výkupného.³⁰

Mezi místa s malou zaznamenanou aktivitou patřil až do dubna 2015 suchý a topograficky členitý Chadramawt, který však dlouhodobě sloužil jako „útočiště“ skupiny a bylo možné v něm spíše nalézt náborovou a výcvikovou aktivitu. Dlouhodobá střediska aktivity byly také provincie Šabwa a Abjan. Graduálně narůstala aktivita v provincii Ma'rib, méně v Ibb, Lahíďž a Dhaleh.³¹

Ve *fázi dvě* (červenec 2015-březen 2016) se *modus operandi* nezměnil. Organizace se soustředila na boj s Húthii, vč. hloubkového napadání zásobovacích tras. Od ledna 2016 se, vlivem výraznějšího sektářského rozměru bojů, více angažovala v bojích o Ibb, později se podílela na ofenzívě na město Taíz po boku koalčních sil vedených Saudskou Arábií. Koalice po většinu svého angažmá džihádistické organizace ignorovala.³²

Zvýšený podíl na násilných aktivitách mělo od srpna 2015 obsazování měst a strategických komunikací mezi provinciemi (viz níže). Zvláště bylo využíváno bezpečnostního vakua v oblastech osvobozených koalčními silami. AQAP budovala silné pozice v provinciích Abjan, Bajda, Šabwa a Lahíďž. Při vytváření kontroly (zvl. v Abjanu) likvidovala čelní představitele „lidových odbojových skupin“, které se v roce 2012 podílely na boji proti AQAP. Několik útoků vykonala dokonce v nejvýchodnější provincii Jemenu, Hudaj. Působila také v Adenu, sídle prezidenta Hádího, kde obsadila několik městských oblastí.³³

²⁹ Počátek proti-húthijské ofenzívy, tzv. *Operace Golden Arrow*, která díky špatné kontrole obsazených oblastí zanechala ve větší části země bezpečnostní vakuum, jichž obě skupiny využívají k volnosti pohybu i jednání. Viz dále.

³⁰ Autorovo shrnutí vývoje od 5. 1. do 15. 7. dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

³¹ Ibid.

³² Spolupráci v Taízu potvrdila kromě AQAP (jako „společné útoky“) reportérka BBC Ahmad. - Viz: Yemen Conflict: Al-Qaeda joins coalition battle for Taiz. *BBC News* [online]. 22. 2. 2016, [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35630194>

³³ Množství útoků v Adenu probíhalo do března 2016. Viníci se nepřihlašovali k útokům, avšak AQAP i IS tak standardně činily. Nelze vyloučit, že se dle jednalo o aktivity jižanského secesionistického proudu. Viz AL-ARASHI, Fakhri. Officials Say Al-Qaeda Seizes Key Areas in Aden City. *National Yemen* [online]. 23. 8. 2015, [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <https://goo.gl/feFMUv>; TOWEY, March 8. v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

Období březen-srpen 2016 lze nazvat operační *fázi tři*. S postupným omezováním vládního konfliktu s Húthii gradovaly koaliční aktivity proti AQAP.³⁴ To vyústilo až v ofenzivu emirátských a jemenských speciálních sil a ztrátu některých teritorií v Chadramawtu (zvláště Mukally), Abjanu a Lahídži. AQAP pozice téměř nebránila a přesunula své síly do ostatních oblastí. Města Zindžibár i Dža'ar (Abjan) opustila po vyjednané dohodě, za podmínky, že do nich nevstoupí vládní jednotky.³⁵ Avšak nadále zde volně operovala.³⁶

Většinu násilných aktivit organizace tvořily ozbrojené střety s vládními i koaličními silami za využití teroristických taktik. Skupina upevnila svoje postavení v ostatních provinciích a pokračovala v boji proti Húthiům (Lahídž, Bajda, Abjan, apod). AQAP se aktivně distancovala od útoků na civilisty a odvolala svá dřívější varování, že bude útočit na domovy vojenských velitelů v Abjanu.³⁷

Vlivem snah adenské vlády o rozšiřování kontroly teritoria a přesunem pozornosti sil SAE k protiteroristickému působení, zvláště formou podpory milice Hizám, zahájila skupina zatím poslední operační fázi (srpen 2016 až březen 2017).³⁸

První částí představovala kampaň proti vládním činitelům a protiteroristickým jednotkám (Abjan, méně Šabwa, Lahídž a Aden). Zvláště v Abjanu útočila na Hizám třikrát až šestkrát týdně ručními zbraněmi, IED, minomety, artilerií, vč. raket Grad. Hizám nevládal kontrolovat teritorium a do února 2017 se stáhl z kontrolních bodů.³⁹

Druhou částí operací byly téměř každodenní útoky na pozice sil Húthiů (Bajda, Ibb, Ma'arib, Taíz, méně Dhaleh). AQAP zde také využíval kooperace s lokálními milicemi, obrněných vozidel (dříve ukradených vládním a húthijským silám), těžkých kulometů, polní artilerie, vč. častých útoků minomety a raketami Grad.⁴⁰

Skupina si přes ztrátu některých teritorií zachovala schopnost vykonávat komplexní operace s využitím sebevražedných bojovníků, např. proti činitelům z kmene Húthi (srpen 2016, Sana'a), velitelství Hizám v Zindžibaru (Abjan, únor 2017) nebo za použití jemenských uniforem, SVBIED a ručních zbraní na vládní budovu v Hawtě (Lahídž, březen 2017).⁴¹

³⁴ Letecké útoky probíhaly od února, jejich počet narůstal se od dubna do srpna 2016; poté pouze jako podpora protiteroristických operací. V březnu 2016 zahájily vládní síly „čištění“ Adenu od militantů, které zamezilo kontrole některých oblastí (zvl. Mansoura), ale nezabránilo množství útoků a vražd v dalších měsících. Viz dále.

³⁵ May 05, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

³⁶ MUKHASHAF, Mohammed. Yemeni forces seize main oil terminal from al Qaeda. *Reuters* [online] 25. 4. 2016, [cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/24Ze8K>. ; FINN, Tom a HAFEZ, Ahmed. Al Qaeda in Yemen confirms retreat from port city of Mukalla. *Reuters* [online]. 30. 4. 2016, [Cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/KewrBb>; June 23, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

³⁷ Shrnutí od 15. 7. 2015 do 30. 8. 2016 dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports. a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

³⁸ Shrnutí od 30. 8. 2016 do 31. 3. 2017 dle 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

³⁹ Ibid; January 19, 2017 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁴⁰ Ibid; Např. April 14, 2016. Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁴¹ Ibid.

Proti těmto aktivitám se v prvním čtvrtletí 2017 snažila, kromě oslabeného Hizám, působit i nová administrativa USA. Ta označila prov. Šabwa, Abjan a Bajda jako „oblasti aktivních bojů“, což umožňuje Pentagonu vykonávat letecké útoky s menším dohledem. Oproti období 2012-16, kdy se počty úderů pohybovaly okolo 2-3/měsíc se jedná o desítky, zvláště v oblasti bojových operací AQAP. Ty měly za následek i oběti v jejím relativně úzkém vedení, což může dlouhodobě snížit kompetenci organizace.⁴²

V Jemenu se také pohybovaly dva týmy speciálních sil, které by měly asistovat protiteroristickým jednotkám a sledovat pohyby AQAP. Dne 29. ledna 2017 se speciální síly vlády, SAE, USA pokusily o operaci pro zatčení nebo zabití současného vůdce AQAP Qasíma Rajmiho, která vyústila v zabití 14 militantů, ale také v civilní ztráty, smrt člena týmu SEAL, zničení vrtulníku a díky značné medializaci o jemenský veřejný odpor. Qasím Rajmi zachycen nebyl.⁴³

Islámský stát v Jemenu

Násilné aktivity IS v Jemenu lze také rozlišit do operačních fází:⁴⁴

Fáze jedna (březen-červenec 2015) - většinu aktivity představovaly sebevražedné útoky (SVESST i S/VBIED). První úspěch IS zaznamenal 20. 3., kdy podnikl sebevražedné bombové útoky na ši'ítské mešity v Sana'a, které měly na svědomí více než 130 obětí.⁴⁵ Hlavní město se v následujících měsících potýkalo s vysokou aktivitou IS. Cíle byly vybírány dle sektářské logiky, např. zajdské, křesťanské náboženské budovy a hřbitovy.

Od dubna 2015 omezeně působil v boji proti Húthiům. Jedná se zvláště o Aden, kde skupina podnikla sérii brutálních útoků, vč. poprav zajatců; méně Abjan, Ibb, Bajda.⁴⁶ Zde se stále výrazněji projevoval AQAP a aktivita IS na těchto bojištích byla o několik měsíců později velmi omezena, pravděpodobně díky lepší finanční situaci AQAP.

V květnu 2015 IS stál za dvěma bombovými útoky na ši'ítské mešity v Saudské Arábii a také dvěma v Sana'a.⁴⁷ Významné období pro globální kampaně IS, vč. Jemenu, představovaly tzv. Ramadánské ofenzívy. V r. 2015 se jednalo o sérii útoků VBIED, která začala koordinovaným útokem 17. června 2015 v Sana'a.⁴⁸ Celkem se jich podle oficiálního Twitterového účtu odehrálo v tomto měsíci devět, zároveň proběhly i jiné útoky. Od 2. pol. července aktivita narůstala (Sana'a, Aden).⁴⁹

⁴² Ibid; ROGGIO, Bill. US blitzes AQAP in Yemen with an unprecedented 30 airstrikes. FDD's Long War Journal [online]. 4. 3. 2017, [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <https://goo.gl/P1NZ9G>

⁴³ Ibid; Viz February 7. a February 28, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁴⁴ Odpovídající fázové členění pro IS v Adenu dle ZIMMERMAN a DIAMOND. Challenging the Yemeni State, jenž však je limitováno dobou sepsání této analýzy - 9. 6. 2016.

⁴⁵ Mj. i uzavření některých ambasád, včetně USA. Ta oznámila stažení veškerého personálu, vč. speciálních sil. Viz KNUTSEN, March 20. a March 22. v 2015 Yemen Crisis Situation Report. *Critical Threats* [online].

⁴⁶ Množství útoků IS v červnu v prov. Bajda (30-50 obětí). KNUTSEN, June 9. v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁴⁷ AQ nebyla schopna zaútočit uvnitř Saudské Arábie od roku 2009. Viz O'KEEFE, June 1 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁴⁸ KNUTSEN, June 18 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁴⁹ Viz výše, koaliční operace Golden Arrow. Autorovo shrnutí od 5. 1. do 30. 7. 2015 dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

Ve fázi dvě (srpen-září 2015) militanti v Adenu ničili křesťanská místa a popravovali některé „odpadlíky“. IS dle vlastních prohlášení začal omezeně takticky spolupracovat s AQAP a lokálními kmeny při obléhání na Zindžibar (v prosinci 2015 už zdroje hovořily pouze o kontrole města AQAP).⁵⁰

Třetí fáze (říjen-prosinec 2015): během podzimu IS pravděpodobně reorganizoval svou strukturu. Přibližně z osmi poboček vznikly tři - Aden-Abjan, Chadramawt a Sana'a. Úměrně se zvětšily jejich operační dosahy. Nejaktivnější síť se stal Aden-Abjan, který počal s cílením vysoko postavených vládních činitelů a koaličních bezpečnostních sil. Na Jemen radikální a AQAP odmítanou specialitou IS bylo cílení bombových útoků na rekruty bezpečnostních složek - mladé, neozbrojené a pocházející z místní populace. Významný podíl měly VBIED útoky. Např. v říjnu 2015 koordinovaný útok usmrtil více než 60 koaličních vojáků,⁵¹ v prosinci IS zavraždil guvernéra Adenu.⁵²

Ačkoli Zimmerman a Diamond zahrnují události od ledna 2016 do předchozí fáze, je vhodnější je označit jako *fázi čtvrtou*. Důvodem je kvalitativní změna taktiky a zvýšení efektivity. Ta následovala po téměř dvouměsíčním období minimální aktivity, které bylo přerušeno třemi spektakulární VBIED útoky v Adenu. Jeden vykonal nizozemský atentátník, další představoval jeden z nejkrvavějších útoků v Jemenu v r. 2016.⁵³

IS snížil tempo útoků (pravděpodobně i kvůli pokračujícímu koaličnímu „čištění“ Adenu), ale značně zvýšil letalitu kombinací sebevražedných atentátníků s palbou z ručních zbraní. Poprvé byla tato taktika použita 25. 3. 2016 při útoku na jednu z hlavních koaličních základen v Burajqa. Pokračovaly útoky na náborová centra a vraždy odhlučněnými střelnými zbraněmi. Organizace po koaliční ofenzívě na AQAP v Mukalle vykonala ve městě několik útoků, od května 2016 tato aktivita zmizela a pokračovaly pouze útoky v Adenu.⁵⁴ IS od října 2016 do března 2017 začal působit v bojových oblastech provincie Bajda jako tzv. Wilája Bajda. Jednalo se posun aktivit směrem k boji proti Húthiům, přičemž na tento fakt je hojně upozorňováno na sociálních sítích.⁵⁵

2 Kontrola teritoria a zajišťování služeb

Al-Káida na Arabském poloostrově

AQAO v únoru 2015 obsadila největší jižní vojenskou základnu v Bajhanu, prov. Šabwa,⁵⁶ 2. 4. 2015 obsazuje Mukallu (5. největší jemenské město s 0,3 mil obyvatel

⁵⁰ Ibid; místní šejk Taríq Fadhlihi je označován jako pro-AQAP. Viz KOONTZ, August 15 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁵¹ KOONTZ, October 7 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁵² Shrnutí od 28. 9. do 31. 12. 2015 dle: 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁵³ Viz TOWEY, February 1 a February 17 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁵⁴ 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online] od 12. 3. 2016 až 31. 3. 2017; ZIMMERMAN a DIAMOND. Challenging the Yemeni State.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ ROGGIO, Bill a ADAKI, Oren. AQAP seizes Yemeni military base in Shabwa. *Long War Journal* [online]. 12. 2. 2015 [Cit. 2016-18-03]. Dostupné z: <https://goo.gl/Zmloey>

a významným přístavem). Využila při tom skupinu „Synové Chadramawtu“, jejíž členové měli kořeny v místních kmenech. V čele stál bývalý emír v provincii Abjan, Chalíd Batarfi.⁵⁷ Také obsadila další významná střediska: letiště Rajjan, ropné pole Masila⁵⁸ a terminál Dhaba.⁵⁹

V srpnu téhož roku obsadila menší částí území v Bajdě, Abjanu, Adenu a Lahídži.⁶⁰ V zabezpečování těchto strategických oblastí pokračovala i dál ve sledovaném období. Na začátku prosince 2015 obsadila provinční hlavní města Zindžibar a Dža'ar (Abjan).

Do února 2016 obsadila klíčová populační centra na hlavní zásobovací linii mezi Mukallou a Hawtou,⁶¹ také na ní zřídila kontrolní body.⁶² Jedná se o území tzv. „Emirátu Waqar“, který organizace obsadila již v letech 2011-12 (viz obr. 1).⁶³ Oproti minulosti zde nezavedla tvrdá pravidla vycházející z práva šari'a a využívala proxy regionálních rad jako v Mukalle. Kvůli odporu některých kmenů (pravděpodobně kvůli jejich kooptaci saúdskou koalicí⁶⁴), vykonávala vražedné útoky na opoziční leadery.⁶⁵

Od ledna 2016 saúdská koalice začala na AQAP vyvíjet částečný tlak prostřednictvím leteckých úderů, vynucování blokády, v Adenu byla od března 2016 započata operace pro „vyčištění“ čtvrti Mansúra, kterou AQAP do té doby kontrolovala.⁶⁶ Součástí aktivit bylo uzavření hranic do Ománu, které bylo namířeno proti pašeráckým trasám vedoucím skrze východní provincii Chadramawt.⁶⁷ Alternativní pašerácké cesty po moři však mohly dále zásobovat celé pobřeží.⁶⁸ AQAP na počátku dubna 2016 prohlásila, že kontroluje přes 600 km pobřežního území (viz obrázek č. 1).⁶⁹

⁵⁷ AL-BATATI, Sayeed. Yemen: The truth behind al-Qaeda's takeover of Mukalla. *Al Jazeera* [online]. 16. 9. 2015, [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/Dm09dN>

⁵⁸ Mající asi 80 % ropných rezerv v celém Jemenu. - Viz BAYOUMY, Yara, BROWNING, Noah a GHOBARI Mohammed. Militant Economy: How Saudi Arabia's war in Yemen has made al Qaeda stronger - and richer. *Reuters Investigates* [online]. 8. 4. 2016, [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/dBtjW4>

⁵⁹ KNUTSEN, April 8 a April 17 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁶⁰ VČ. trojúhelníku Nugba, hlavního spoje transportních sítí mezi Abjan a Chadramawt. Viz. KOONTZ, August 15 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁶¹ Hlavní zásobovací linii v Jemenu představuje pobřežní trasa Chadramawt-Abjan-Šabwa-Lahídž, viz obr. 1.

⁶² TOWEY, March 16 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁶³ ZIMMERMAN, Kathrine. AQAP Expanding behind Yemen's Frontlines. *Critical Threats* [online]. 17. 2. 2016, [Cit. 29. 4: 2016]. Dostupné z: <https://goo.gl/2JPNWu>

⁶⁴ TOWEY, March 1 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁶⁵ Např. v Dža'aru. Viz ESTELLE, December 4 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁶⁶ March 14, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁶⁷ TOWEY, January 20 v 2016 Yemen Crisis Situation Report. *Critical Threats* [online].

⁶⁸ Srov. THOMPSON, Evan. Yemen: The Difficulties of Curtailing Smuggling and the Regional Implications. *Georgetown Security Studies Review* [online]. 21. 1. 2015 [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/yjhGN6>

⁶⁹ BAYOUMY, BROWNING a GHOBARI, *Militant Economy*.

Obrázek č. 1: Teritoriální zisky a operace AQAP k 11. únoru 2016

Zdroj: ZIMMERMAN. AQAP Expanding behind Yemen's Frontlines; *Critical Threats* [online]. 11. 2. 2016 [cit 2016-04-29]

Vládní síly v polovině dubna 2016 oznámily, že vyhnaly AQAP z Hawty (Lahidž), přesto organizace zůstala v provincii v menší míře aktivní. Na konci dubna se vládní síly snažily probjovat do Zinžibaru (Abjan), byly však zastaveny VBIED proti vojenskému konvoji. V Dža'aru a některých dalších oblastech měly částečný úspěch. Poté obě strany přistoupily k mediaci, jež ústí v květnové veřejné opuštění obou měst. AQAP přestala vykonávat efektivní kontrolu nad teritoriem, avšak zůstávala značně aktivní. Kontrolu přebraly milice Hizám, které se kvůli ztrátám stáhly v únoru 2017.⁷⁰

V obsazených územích se AQAP snažila získat „srdce a mozky“ obyvatel a kmenových vůdců. Dělo se tak pomocí komplexního systému vládnutí a zajišťování potřeb obyvatel, či řešením problémů komunit.⁷¹ Tento přístup se osvědčil již dříve.⁷² Na obsazených

⁷⁰ Viz výše v 1) násilných aktivitách. Shrnutí od 15. 4. 2016 - 31. 3. 2017 dle 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁷¹ Srov. dopisy Wuhajšího vůdci AQIM (2012) o uspokojování potřeb obyvatelstva pro získání podpory, graduálním vynucování islámského práva (vč. minimalizace přísných trestů), přičemž zdůrazňuje trpělivost, shovívavost, moudrost a kontakt s populací. Uvádí, kolik zdrojů stála

územích delegovala vládnutí na lokální zástupce při zachování operační volnosti. Postupně zavedla opatření vycházející z islámského práva, např. zákaz rozšířené a populární drogy *qat* - v Jemenu velice kontroverzní krok.⁷³

Lidové protesty řešila prostřednictvím represí (zatýkání, domácí věznění⁷⁴) i kooptace (např. finanční odměny či delegování kontroly).⁷⁵

Vláda AQAP v Mukalle (prov. Chadramawt):

AQAP zformovala společně s některými kmeny Chadramawtskou lidovou radu (HPC).⁷⁶ Ta, kromě obvyklých příjmů z importované ropy, dostala od AQAP miliardu jemenských rijálů na provoz města a přijetí přibližně 150 000 vnitřně vysídlených osob.⁷⁷

V srpnu 2015 vyjednávala HPC, AQAP s vládou o opuštění města. Mluvčí AQAP prohlásil, že město neopustí kvůli obavě, že by rekruti přešli k IS. Hádí i kolice volali po dobytí Mukally, ale nepodnikli další kroky. Část HPC se neúspěšně v září téhož roku pokousila využít lidové demonstrace proti AQAP, které vznikly v důsledku nedostatku paliva. AQ je násilně potlačila. Člen HPC obvinil vládu, že úmyslně zadržuje dodávky pro vyvolání protestů, poté Hádí schválil nouzové dodávky Národní ropné společnosti.⁷⁸

Od října 2015 skupina postupně přitvrdila v zavádění svého výkladu islámského práva a přísného trestání prohřešků. Jednalo se zvláště o trestání prostituce, cizoložství, čarodějnictví,⁷⁹ popravování „špehů“. Objevily se i případy ukamenování,⁸⁰ odmítání družení studentů na univerzitách, ničení súfijských modliteben.⁸¹

V listopadu 2015 AQAP zrušila daně, podle propagandy opravovala silnice a zásobovala nemocnice.⁸² „Synové Chadramawtu“ převzali roli pořádkových sil, pravděpodobně kvůli nedostatku výzbroje HPC.⁸³ Během této doby se AQAP vypořádávala s cyklóny Chapala a Megh, v jejichž průběhu „Záchránná divize“ v kooperaci s humanitárními organizacemi

kontrola území a kde je AQAP získala. - Viz Al Qaeda Papers: How to run a state. *Associated Press* [online].

⁷² Obyvatelé oceňovali hlavně vodní pumpy a elektrifikaci oblastí. Práce na infrastruktuře, např. obrázků svítících žárovek, se staly také nedílnou součástí propagandy AQAP. Callimachi, Rukmini. Yemen terror boss left blueprint for waging jihad. *Associated Press* [online]. 9. 8. 2013 [cit. 2016-04-24]. Dostupné z: <https://goo.gl/5WHs1h>

⁷³ Shrnutí od 29. 4. do 20. 5. 2015 dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁷⁴ Viz BAYOUMY, BROWNING, a GHOBARI. Militant Economy.

⁷⁵ O'KEEFE, May 13 v 2015 Yemen Crisis Situation Report. *Critical Threats* [online].

⁷⁶ Z angl. Hadramawt People Council, také jako HNC (National). AL-BATATI, Yemen: The truth behind al-Qaeda's takeover of Mukalla.

⁷⁷ Tento počet se později zvyšuje do řádu milionů. Ibid; HUBBARD, Ben. Al Qaeda Tries a New Tactic to Keep Power: Sharing It. *New York Times* [online]. 9. 6. 2015, [cit. 2016-04-15].

Dostupné z: <https://goo.gl/JVq6CC>

⁷⁸ KOONTZ, September 22 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁷⁹ ZIMMERMAN, March 22 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁸⁰ TOWEY, February 1 v 2016 Yemen Crisis Situation Report:.. *Critical Threats* [online].

⁸¹ Shrnutí dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁸² Viz BAYOUMY, BROWNING, a GHOBARI. Militant Economy.

⁸³ O'KEEFE, June 1 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online]; AL-BATATI, Yemen: The truth behind al-Qaeda's takeover of Mukalla.

zajišťovala zásoby a pomoc obyvatelům. Humanitární činnost byla značně medializována a propagována⁸⁴

AQAP kontrolovala Mukallu až do konce dubna 2016. Síly AQAP se z města přesunuly do okolních oblastí a provincií (vč. Bajdy, Abjanu), kde došlo k posílení aktivit.⁸⁵ SAE požadovaly na USA asistenci pro plánovanou ofenzívu již v polovině dubna. AQAP se ještě týden před ofenzívou evakuovala z ropného terminálu Dhaba, oblast zaminovala a ve snaze si naklonit si lokální kmenové vůdce přerozdila majetek vlastníků půdy.

Koaliční síly tvrdily, že při střetech v Mukalle zabily více než 800 militantů. Lokální rezidenti i AQAP však oponovaly, že město organizace opustila po 48 hodinách téměř bez boje, a to při pouhých 20-30 ztrátách. AQAP prohlásila, že se stáhla pouze, aby: „zabránila nepříteli přesunout bitvu do našich domovů, tržišť, cest a měsit (...) a [bude pokračovat] bojovat s našim nepřítelem, jak chceme my a ne, jak oni“, a že koaliční síly zničily elektrárnu, čerpací stanici a trh s potravinami, které AQAP nedávno zbudovala.⁸⁶ Skupina z ofenzívy viní „křesťanského křížáka Ameriku a jeho žoldáka SAE.“⁸⁷

Přes ztrátu Mukally AQAP Chadramawtu zůstal aktivní, držel si zásoby zbraní a útočiště (CTP označované jako „strongholds“), ačkoli ty byly pravidelně cíli zátažů protiteroristických sil. Část podporovatelů a členů buněk AQAP v Mukalle bylo zatčeno a uvězněno, což by mohlo v případě znovuoobsazení města ubrat skupině na podpoře.⁸⁸ Vládní síly navíc odrazily několik pokusů o koordinované útoky AQAP na město. Útok ze srpna 2016 zahrnoval dělostřeleckou, kulometnou přípravu a vyloďení z člunů, druhý z listopadu 2016 byl odražen pouze za pomoci letecké podpory.⁸⁹

Islámský stát v Jemenu

IS oznámil provizí služeb po zabrání části Adenu v červenci 2015. Jako důkaz vydal sérii fotografií z prostor údajné nemocnice.⁹⁰ V dalším průběhu konfliktu nebyla známa ani potvrzena kontrola teritoria.

Oproti některým komentátorům, kteří IS v Jemenu snahu o kontrolu teritoria přisuzují ji nelze fakticky potvrdit. Dle nepodložených hypotéz by se mohlo jednat o nízké početní stavy nebo zdroje, snahu vyhnout se zvýšené pozornosti koalice, či nekonkurovat v této oblasti AQAP. Zejména poslední zmíněné by mohlo vyvolat vzájemné konflikty, které by mohly poškodit obě organizace.

Je možné, že IS v budoucnu bude mít ambice kontrolovat teritorium v Jemenu, nutné podmínky však představuje: získání značných zdrojů, vyčerpání Húthiů i Hádího sil, významné oslabení AQAP a podpora populace plynoucí z nedostatku životních potřeb a slabého vládnutí.

⁸⁴ ESTELLE, November 5 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

⁸⁵ April 15 a April 19, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁸⁶ JOSCELYN, Thomas. AQAP says it withdrew from Mukalla to protect residents. *Long War Journal* [online]. 1. 5. 2016, [Cit. 2016-05-01]. Dostupné z: <https://goo.gl/ud9nJC>

⁸⁷ MUKHASHAF, Mohammed. Yemeni forces seize main oil terminal from al Qaeda.

FINN a HAFEZ, Al Qaeda in Yemen confirms retreat from port city of Mukalla

⁸⁸ Shrnutí duben 2016-březen 2017 dle 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁸⁹ August 2 a November 8, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁹⁰ TOWEY, March 16 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

3 Získávání zdrojů a bojovníků

Al-Káida na Arabském poloostrově

Během 2011-2012 hlavní zdroje AQAP pocházely z „kořisti“, přibližně polovinu tvořilo výkupné. Wuhajši označuje únosy za „jednoduchý a výhodný obchod.“⁹¹ V tomto způsobu získávání financí AQAP pokračovala i v l. 2015-2017 a doplnila je o rabování státních institucí a bank, či externí dary (převážně ze Saudské Arábie).⁹²

USA a SAE v r. 2016 zavedly sankce vůči některým jednotlivcům a společnostem - např. *Omgly and Brothers Money Exchange*, která měla pobočky v celé zemi a od r. 2013 pro AQAP vykonávala finanční transakce a pašovala zbraně.⁹³ Tyto sankce, se však týkají pouze finančních sektorů těchto zemí, nezahrnují ostatní země a neoficiální transakce, např. skrze finanční systém *hawala*.

Z Mukally získala AQAP 30 mld. jemenských rijálů (cca 3 mld. Kč).⁹⁴ Dle vyjádření jemenského činitele je to dostatečné množství k tomu, aby za současných podmínek mohla operovat 10 let.⁹⁵ Stálé příjmy představoval provoz nedalekých přístavů a cla na import. Neúspěšně se AQAP snažila získat vládní licenci na prodej surové ropy, poté se uchýlila k jejímu pašování. Další příjmy získala prostřednictvím výpalného u místních společností, např. telefonních operátorů, ropných společností, ad.). Odhady hovoří, že AQAP získával mezi 0,5-1,25 mld. rijálů (50-125 mil. Kč) denně.⁹⁶

V souvislosti s ukončením kontroly Mukally 24. 4. 2016 lze přibližně odvodit celkové příjmy organizace z tohoto města bez odečtení nákladů - jedná se o cca 223-511 mld. rijálů (22-51 miliard Kč). Čistě příjmy však pravděpodobně byly kvůli provizi služeb a bojovým operacím podstatně nižší. Přesto je pravděpodobné, že těmito financemi srovnal AQAP počáteční výhodu IS v platech bojovníků.⁹⁷

AQAP v únoru 2015 získala vojenský materiál (vč. obrněných vozidel, těžkých i protiletectkých zbraní) ze základny 19. pěchotní brigády v Bajhanu (prov. Šabwa).⁹⁸ Jeden z twitterových účtů AQAP informoval o tom, že IS kontaktovala skupinu a požadovala podíl na vyrabovaném majetku.⁹⁹ Tuto zprávu se nepodařilo verifikovat jiným zdrojem, ani výsledek hypotetického vyjednávání nebyl zveřejněn.

Další materiál pocházel z vojenských zařízení, např. velícího centra speciálních sil v Lahidži. Lze předpokládat, že zbraně byly ukořistěny z obsazených území, přepadů zásobovacích vozidel protiteroristických sil; koupeny, či propašovány vodními

⁹¹ CALLIMACHI, Yemen terror boss left blueprint for waging jihad.

⁹² Al-Qaeda in the Arabian Peninsula. *Counter Extremism Project* [online]. 2016, [cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/eu6mVC>; Shrnutí dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁹³ November 2, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

⁹⁴ KNUTSEN, April 3 a April 15 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online]; Bayoumy, Yara, Browning, Noah a Ghobari Mohammed. *Militant Economy*.

⁹⁵ BAYOUMY, Yara, BROWNING, Noah a GHOBARI Mohammed. *Militant Economy*.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Srov. ZIMMERMAN, Katherine a DIAMOND, Jon. Challenging the Yemeni State. *Critical Threats* [online].

⁹⁸ ROGGIO a ADAKI. AQAP seizes Yemeni military base in Shabwa.

⁹⁹ TOWEY, March 5 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

i pozemními cestami.¹⁰⁰ Dle Alley také zahraniční vojenská podpora eventuálně skončila v rukou islamistů.¹⁰¹ To je do jisté míry podloženo, např. zdokumentovaným předáním/předprodaním zbraní od kmene Badaja.¹⁰²

Skupina, zvláště v boji proti Húthiům využívala v boji obrněná vozidla, polní dělostřelectvo, rakety Grad, raketové granáty RPG, těžké i lehké kulomety, ruční zbraně a IED, VBIED.¹⁰³

Odhady počtu bojovníků AQAP se různí, nejčastěji udávaná hodnota je okolo 1 000.¹⁰⁴ Nelze dostatečně identifikovat změny vlivem náborů a ztrát, avšak většina zdrojů uvádí, že ve srovnání s IS se stále jedná přibližně o desetinásobnou sílu.

Rekrutace probíhala v obsazených územích, hlavně Chadramawtu (první batalion z Mukally byl připraven k nasazení na konci května 2015).¹⁰⁵ Lidské zdroje byly také jedním z důvodů, proč AQAP v srpnu 2015 neopustila město dle dohody s Hádího vládou. O dalších provinciích nejsou informace dostupné. Část bojovníků AQAP, včetně prominentních leaderů, pocházela z osvobozených věznic (Aden, Mukalla, Dža'ar).¹⁰⁶

Islámský stát v Jemenu

IS údajně začal s 80 militanty (2014), přičemž se do června 2015 za přispění množství zdrojů z mateřské organizace rozrostl na 300.¹⁰⁷ Pravděpodobně probíhalo také přeshraniční sdílení poznatků a zahraničních bojovníků.¹⁰⁸

Aktuálnější informace než z června 2015 se nepodařilo získat, ačkoliv počet pravděpodobně vzrůstal od srpna 2015¹⁰⁹ do ledna 2016. Poté pravděpodobně došlo ke zpomalení náboru, či dokonce poklesu počtu členů. Příčiny spočívaly v relativním poklesu výplat vůči AQAP, neshodách členů s dominantně saúdským vedením (viz níže) a jeho excesy a porušováním interpretace práva šari'a. Podíl, zvláště u Aden-Abjan a Chadramawt, mohly mít i bezpečnostní operace od jara 2016.¹¹⁰

Od 20. 5. 2016 se stal IS v Jemenu předmětem sankcí USA, včetně šesti jeho prominentních členů. Dva ze sankcionovaných členů (Nadžíf Qajsi a Ghalíb Zajdi) náleželi dle CTP k AQAP. Qajsi dokonce jako bývalý guvernér Bajdy (2015).¹¹¹

¹⁰⁰ Shrnutí dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports. a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online] v daném období práce. THOMPSON, Yemen: The Difficulties of Curtailing Smuggling and the Regional Implications.

¹⁰¹ Cit. v HUBBARD, Al Qaeda Tries a New Tactic to Keep Power: Sharing It.

¹⁰² KNUTSEN, May 8 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹⁰³ April 14, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

¹⁰⁴ FREEMAN, Colin, HENDERSON, Barney a OLIVER, Mark. Al-Qaeda map: Isis, Boko Haram and other affiliates' strongholds across Africa and Asia. *The Daily Telegraph* [online]. 12. 6. 2014, [cit. 2016-04-18]. Dostupné z: <https://goo.gl/8zWd3g>

¹⁰⁵ O'KEEFE, 2015 Yemen Crisis Situation Report: June 1.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Cit. v ABOUDI, Sami. In Yemen chaos, Islamic State grows to rival al Qaeda. *Reuters* [online]. 30. 6. 2015, [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <https://goo.gl/7WNJYe>

¹⁰⁸ ZIMMERMAN. Competing Jihad.

¹⁰⁹ KOONTZ, August 10 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹¹⁰ Viz níže o dopise „The Looming Collapse of IS in Yemen“ členů IS.

¹¹¹ Viz May 20, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

Je doloženo, že IS vojenské vybavení získal z vládních objektů,¹¹² přičemž lze očekávat, že i z dalších území působení. Dobyl také vojenské zařízení v Šibamu (Chadramawt), které leží na pašeráckých trasách vedoucích skrze jemenskou poušť, pravděpodobně ve snaze nahradit kontrolu těchto tras AQAP.¹¹³ Další zprávy o pašeráckých trasách nejsou dostupné.

Vzhledem k značnému počtu odpadlíků AQAP v IS a menšímu podílu zahraničních bojovníků, je důvodné předpokládat, že s sebou přenesli i část financí a vybavení.

Organizace se (j. AQAP) stala cílem mnoha vládních operací v Adenu (2016-2017), které vyústily ve ztrátu zbraní, výbušných materiálů a zajištění výroby výbušných zařízení. Lze předpokládat, že stejně jako v r. 2016 bude i poté schopna v Adenu operovat.¹¹⁴

Výzbroj IS byl do jisté míry podobný s AQAP, zvláště u Wilája Bajda. V únoru 2017 ukázala skupina schopnost užití dronů k dokumentaci útoku na Húthie. Nelze do budoucna vyloučit snahu o jejich ofenzivní využití, podobně jako u mateřské organizace v Iráku a Sýrii.¹¹⁵

4 Mediální aktivita a rétorika

Al-Káida na Arabském poloostrově

Mediální aktivita AQAP se v kontextu nástupu IS příliš nezměnila. AQAP se prostřednictvím videí a fotosetů z bitev snažil prezentovat jako „násobitel síly“ kmenových milicí proti Húthiům (hlavně v oblastech výcviku a logistické podpory).¹¹⁶

Od srpna 2015 se mediální aktivita AQAP zvýšila. V sérii videí a prohlášení se snažila demonstrovat svoji efektivitu a schopnost ovlivňovat globální džihádismus i přes smrt Wuhajšiho. Většinou se jednalo o videa s mezinárodní tematikou: terorismem „osamělých aktérů“, sebevražednými útoky, povinnostmi žen v džihádu, výzvami k útokům na Západě, ale i oslavami bitev proti Húthiům, typy vládnutí dle šari'e, výzvami k sjednocení džihádistů. Je vhodné zdůraznit interview s Chalídem Batarfim, který tvrdil, že boj proti Húthiům a spolupráce s kmeny AQAP opravňují k získání podílu na vládě.¹¹⁷

V prosinci vydal AQAP hodinový dokument „Guardians of Sharia“. Mj. v něm hovořil vysoce postavený duchovní a bývalý vězeň z Guantanáma, Ibrahím Qúsi. Ve videu bylo opakovaně zdůrazněno následování legitimních kleriků. Qúsi v dalším videu zdůraznil nutnost jednoty v džihádu na příkladu znovusjednocení AQIM. Jednalo se o pokus

¹¹² KOONTZ, August 21 v 2015 Yemen Crisis Situation Report. *Critical Threats* [online].

¹¹³ ESTELLE, November 24 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹¹⁴ Shrnutí dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports. a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online] v daném období práce.

¹¹⁵ Ibid; FAROUK, March 3. Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹¹⁶ KOONTZ, August 10, August 15 a August 21 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹¹⁷ KOONTZ, September 15 a September 29 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

delegitimovat narativ IS. Další aktivity představovaly např. pořádání festivalů v Mukalle, distribuce nahrávek apod.¹¹⁸

Pozoruhodným jevem bylo prohlášení Hamzy ibn Ládina (srpen 2016), které podněcovalo saudské občany k přidání se k AQAP. Ti se měli v Jemenu vycvičit a poté svrhnout rodinu Saúd.¹¹⁹ Fakt, že výzva směřovala k AQAP, vypovídá o reputaci skupiny.

Od února 2016 se Wikála Athír, mediální organizace napojená na AQAP, odklonila od produkce o vládnutí nebo da'wa (misionářství) a zaměřila se na útoky koalice. Ty byly v rámci apelu na Saúdskou Arábii předkládány jako snaha o snížení efektivity boje proti Húthiům. Podobně byl prezentován nálet USA na výcvikový kemp nedaleko Mukally 22. 3. 2016, který zanechal desítky mrtvých militantů i útok speciálních sil na pevnost v Bajdě v lednu 2017. V sérii videí „Harvest of Spies“ byli popraveni někteří obyvatelé i členové AQAP za údajné navádění náletů.¹²⁰

Organizace také opakovaně varovala obyvatele Jemenu, aby se nepřidávali k provládním jednotkám a milicím, jinak budou postiženi. Avšak ustanovila určité limity ve snaze o udržení veřejné podpory, např. odvolala dřívější prohlášení, že bude útočit i na domovy s vysvětlením, že cílení muslimských civilistů je proti jejich doktríně.¹²¹

Islámský stát v Jemenu

Mediální aktivita IS zpočátku spočívala hlavně v ohlašování poboček přes účty na Twitteru, často v operačním prostoru AQ, což odpovídá hypotéze, že se jednalop o odpadlíky z řad AQAP. Tomu by nasvědčoval i přechod Džalala Balijdiho (vůdce AQAP v Chadramawtu) k IS.¹²² Obecně mediálně aktivní AQAP nevydala k problematice žádné prohlášení.¹²³

Další aktivity představovaly: přihlašování se k útokům, velmi často dotvářené sektářskou rétorikou; videa z cvičení, bojů nebo poprav, tvorba martyrských písní, či oznamování významných počínů prostřednictvím účtů skupiny na sociálních médiích, či časopisů Dabiq nebo (od září 2016) Rumiya.¹²⁴

Od října 2016 skupina přeorientovala svoji mediální strategii a několikrát týdně skrze sociální média ukazovala svoji oddanost boji proti Húthiům v podobě aktivit Wilája Bajda.¹²⁵

¹¹⁸ Guantanámským vězňům se v džihádistické rétorice dostává velké slávy. ESTELLE, December 10, December 14 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports a TOWEY, March 1 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹¹⁹ August 17, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

¹²⁰ Viz výše a ZIMMERMAN, March 30 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹²¹ PALMER, June 14 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹²² ABOUDI, In Yemen chaos, Islamic State grows to rival al Qaeda.

¹²³ KNUTSEN, April 1 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹²⁴ Shrnutí dle 2015 Yemen Crisis Situation Reports; 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online] v daném období práce.

¹²⁵ Ibid.

Vzájemná mediální aktivita (časopisy Inspire a Dabiq)¹²⁶

AQ, vč. Harítha Nadhárího¹²⁷, se dostal pod ostrou a rozsáhlou kritiku v 6. čísle propagandistického časopisu IS Dabiq. Kritika se věnovala zvláště odmítnutí vyhlášení „chalífátu“, toleranci ši'itů, (ne)praktikování takfíru, „přílišného mluvení (...), filozofování (...), vyjadřování plné krve, (...) zla a obsahujícího špatnost.“¹²⁸ Naopak militanti v Jemenu, kteří vyznali svou věrnost Baghádímu, byli, dle hadísu přisuzovanému Mohammedovi, vyzdvihovali pro svoji „stručnost“ a vyhýbání se jiným znalostem než náboženským.¹²⁹

Přímo AQAP se značné pozornosti dostalo v *Dabiqu* č. 12. V něm byla organizace kritizována za předání vlády HPC a nedostatečné vynucování islámského práva. Autor označuje HPC za „radu do očí bijících odpadlíků a murtaddů [nevěřících - pozn. autor], kterou se AQAP nechá hloupě využívat.“¹³⁰ Pravděpodobně v návaznosti na přeběhlíky AQAP žádal autor také Alláha, aby přivedl bojovníky AQAP do islámského společenství před následováním příkladu nevěřící Džawlání front (pejorativní označení pro syrskou Frontu Nusra).¹³¹

Naopak ve 14. čísle *Inspire*, propagandistického magazínu AQAP, je velmi neurčitě popisována nesourodost uvnitř řad džihádistů, avšak přímo není zmíněna problematika IS.¹³²

Vzájemná mediální aktivita (sociální média, videa a prohlášení)

V listopadu 2014 prominentní duchovní AQAP, Mamún Hatim, společně s některými dalšími významnými představiteli AQAP vyhlásil *baj'a*¹³³ Islámskému státu. V důsledku tohoto rozhodnutí nejvyšší náboženský představitel AQAP Nadhári oficiálně odsoudil vytvoření chalífátu a jeho snahu o expanzi do Jemenu.¹³⁴

Významnou příčinou sporu v roce 2015 na sociálních médiích byla také smrt Wuhajšího. Organizace navzájem osočovaly z penetrace zpravodajskými službami.¹³⁵

V říjnu téhož roku AQAP veřejně odsoudila IS, poprvé od vystoupení klerika Nadhárího. Činilo tak video Chalída Batarfího kritizující bombové útoky IS na šíitské mešity, neboť tyto útoky prý „zabíjejí více sunnitů než šiitů.“¹³⁶

¹²⁶ Dosavadních 6 čísel časopisu Rumiya se specificky k tomuto tématu nevyjadřovalo.

¹²⁷ Významný klerik AQAP, zabit leteckým úderem USA v lednu 2015. Viz výše.

¹²⁸ ASH-SHAMI, Abu Maysarah. The Qaidah of adh-Dhawahiri, al-Harari, and an-nadhari and the Absent of Yemeni Wisdom. *Dabiq* [online]. 29. 12. 2014, Issue 6, s. 16-25 [cit. 2016-04-10].

Dostupné z: <https://goo.gl/prlcXJ>

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ The Allies of al-Qaidah in Yemen. *Dabiq* [online]. 18. 11. 2015, Issue 12, s. 5-8, [Cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <https://goo.gl/1kix6o>

¹³¹ Tamtéž

¹³² „The current fitna and calamities surrounding the battlefields of Jihad is no secret to every saadiq (truthful person). However, it is unfortunate that these fitna have made some to abandon Jihad.“ (Fitna v islamistické terminologii znamená rozkol.) - Viz ZAKARYIAH. Deliverance from Trials. *Inspire* [online]. Summer 2015, Issue 14, s. 56-57, [Cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/ZF0b7k>

¹³³ Oficiální slib věrnosti podle islámské tradice. Viz STERN a BERGEN, *ISIS. The State of Terror*.

¹³⁴ STERN a BERGEN, *ISIS. The State of Terror*, str. 181, 186.

¹³⁵ ABOUDI, In Yemen chaos, Islamic State grows to rival al Qaeda.

V listopadu 2015 se IS skrze Twitter snažil prostřednictvím nahrávek kritizujících AQAP podpořit kampaň zaměřenou na nábor v Bajdě a Chadramawtu. Zároveň vydal i video s příznačným názvem „Oh al-Qaeda in Yemen, where are you going?“, které se snažilo přimět členy AQAP k přiznání loajality chalífovi IS a bylo provázáno s výše zmíněným vydáním časopisu Dabiq.¹³⁷

Mediální aktivita IS od listopadu 2015 výrazně ustala, výjimku tvořilo pouze několik videí prezentovaných v časopisech, které znázorňovaly popravy, sebevražedné útoky a výzvy potenciálním zahraničním bojovníkům.¹³⁸

Významným mediálním vítězstvím AQAP bylo uveřejnění dopisu 101 členů IS v Jemenu se stížnostmi na svého emíra a podmínky bojovníků pod názvem „The Looming Collapse of ISIS in Yemen“. Dopis doprovázelo oznámené vyobcování daných bojovníků IS a video Rajmiho a Qúsiho, která kritizovala ustanovování islámského (sic) státu bez správné implementace islámského práva.¹³⁹ V návaznosti vydal Zawahíri (AQC) video, ve kterém označil IS za horší než „Cháridžovce.“¹⁴⁰ Poté zběhlý leader IS v Jemenu uveřejnil omluvu směřovanou AQC a častoval bývalé spolubojovníky stejným názvem.¹⁴¹ Následující snížená aktivita IS v Jemenu od ledna 2016 (viz výše) se týkala i mediální oblasti.

Návrat IS k mediální aktivitě bylo možné pozorovat od obnovení útoků a vražd (jaro 2016). Ty byly terčem kritiky AQAP pro svou nerozlišující povahu a civilní oběti. Významnější medializace se dostalo akcím Wilája Bajda, což vyvolává další mediální střety.¹⁴²

Mluvíci AQAP Hussam Umajjad se vyjádřil, že tvrzení IS o boji proti Húthiům je částí „série lží a podvodů“. Poté sice potvrdil, že od 13. října 2016 IS bojuje po boku AQAP a kmenů v Bajdě, zdůraznil však, že AQAP tento boj vede již více než tři roky.¹⁴³ IS (stejně jako AQAP) pokračuje v medializaci bojové a výcvikové aktivity v Bajdě několikrát týdně až do konce sledovaného období.

ZÁVĚR

Práce se zaměřila na komparaci aktivit a vzájemných vztahů dvou džihádistických skupin v Jemenu - Al-Káidy na Arabském poloostrově a provincií (*wiláját*) tzv. Islámského státu. Tyto byly v časovém období leden 2015-březen 2017 srovnávány pomocí čtyř kritérií - násilných akcí, kontroly teritoria a zajišťování služeb, (lidských, finančních a zbrojních) zdrojů činnosti a mediálních aktivit. AQAP se dlouhodobě snaží prezentovat jako nejefektivnější sunnitská síla schopná čelit ši'itské expanzi, stejně jako vedoucí

¹³⁶ KOONTZ, October 7 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹³⁷ ESTELLE, November 18 a November 24 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹³⁸ Viz např. May 23, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

¹³⁹ Zde jsou USA stále zmiňovány jako primární nepřítel AQAP; ESTELLE, December 30 v 2015 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹⁴⁰ Radikální sekta z počátku islámu, která proslula bojem proti prvním chalífům.

¹⁴¹ TOWEY, January 27 v 2016 Yemen Crisis Situation Reports. *Critical Threats* [online].

¹⁴² Období 1. 3. 2016 - 31. 3. 2017 dle 2016 Yemen Crisis Situation Reports; 2017 Yemen Crisis Situation Reports a Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

¹⁴³ Ibid; October 31, 2016 v Gulf of Aden Security Review. *Critical Threats* [online].

organizace globálního džihádu. IS vstoupil do operačního prostředí AQAP, čímž vytvořil konkurenci pro rekrutaci, podporu sunnitských kmenů i mediální pozornost. Obě skupiny po většinu sledovaného období primárně těžily z neschopnosti a částečně neochoty vládních i koaličních sil proti nim bojovat, což jim umožňovalo operovat relativně volně.

Ve sledovaném období lze v jednotlivých kategoriích pozorovat tento vývoj:

1) V násilných akcích se ve vymezeném období IS více věnoval teroristické aktivitě, oproti tomu AQAP se chovala více jako povstalecká skupina. Obě skupiny však umí relativně plynule mezi jednotlivými přístupy přecházet.

AQAP podporovala lokální milice v centrálním Jemenu bojující proti Húthiům, útočila na vládní a vojenské cíle, přičemž se snažila minimalizovat civilní ztráty. Získala si tím lokální lidovou a kmenovou podporu sunnitské populace, což organizaci umožnilo větší volnost pohybu a flexibilitu.

IS, dominantně Wilája Aden-Abjan, naopak většinou podnikala nediskriminující spektakulární útoky. Zvláště útoky na rekruty bezpečnostních složek zanechaly desítky až stovky obětí, které IS umožnily získávat pozornost. Nízká frekvence, ale vysoká efektivita útoků v Adenu, kde od března 2016 pravidelně probíhaly protiteroristické operace, by nasvědčovala hypotéze, že se pravděpodobně skládá z menších buněk řízených zkušenými vůdci, potenciálně ze zahraničí.¹⁴⁴ Lze předpokládat, že masové útoky odcizovaly populaci. Tato skutečnost, stejně aktivity vlády vůči militantům v Adenu a protiteroristických uskupení podporovaných silami UAE a USA, mohly hrát roli i v přesunu důrazu IS na boj proti Húthiům od října 2016.

V boji proti Húthiům má AQAP výhodu delšího působení a větší zdrojové základny, pevnějších vazeb s místními kmeny a milicemi, které částečně zásobuje a cvičí. Je také pravděpodobné, že IS nezmění svůj postoj vůči civilním obětem svých útoků.

Významnou roli v této oblasti bude mít celkový průběh konfliktu. Pokud by adenská vláda začala Húthie výrazně překonávat, či by došlo k mírovému uspořádání, obě skupiny by ztratily část své sebe prezentace jako zastánců sunnitů vůči ši'itské agresivitě. Také změna v přístupu koalice, či zintenzivnění aktivit USA by mohly změnit absolutní i relativní pozici skupin. Je nutné klást si otázku, zda se také nemůže zopakovat situace z Iráku a Sýrie, kdy výrazné oslabení AQ mělo za následek posílení pozice IS.¹⁴⁵

AQAP se i dle vlastních prohlášení pravděpodobně bude dále snažit i o mezinárodní útoky, hlavně proti USA, ale i Evropě (jako byl např. útok na redakci Charlie Hebdo), ačkoliv lze předpokládat, že dokud to občanská válka v Jemenu bude umožňovat, priority skupiny budou v lokálním působení, případné inspiraci útoků „osamělých aktérů“. IS v Jemenu prozatím tyto ambice neprojevil.

¹⁴⁴ Zde by se mohlo jednat i o zahraniční bojovníky pocházející z mateřské organizace, ačkoliv tento fakt autor zatím nemůže dostatečně potvrdit nebo vyvrátit. Toto téma by mohlo představovat námět pro další výzkum.

¹⁴⁵ Srov I. S. Frehat, cit. v ABOUDI, In Yemen chaos, Islamic State grows to rival al Qaeda.

2) Ve sféře kontroly teritoria a zajišťování služeb dlouho dominovala AQAP, která více než rok držela velké a strategické území na jihu země, zajišťovala potřeby obyvatelstva v kombinaci s normativním systémem založeném na islámském právu, čímž vytvářela kompetitivní kontrolu Hádiho vládě.¹⁴⁶ Oproti tomu IS (v diskrepanci s mateřskou organizací) nedisponoval možnostmi, ani ambicemi teritorium kontrolovat. To se však v budoucnu může změnit, zvláště pokud by IS získal nad AQAP výraznou převahu.

Ztráta teritoria, zvláště Mukally, tento rozdíl smazala, avšak byla doprovázena civilními oběťmi a destrukcí částí infrastruktury koaličními silami. Tento trend lze při důrazu na letecké údery očekávat i nadále. Obvinění z nediskriminujícího použití síly provázelo koalici již od počátku intervence, což může v kombinaci s akutní humanitární krizí doprovázenou nedostatkem potravin a léků, nefunkčními nebo zničenými zdravotnickými zařízeními, šířením chorob a selháním státní správy¹⁴⁷ vyvolávat nálady napomáhající extrémistickým organizacím.

Při dojednávání odchodech, jako tomu bylo v květnu 2016 v Abjanu, naopak AQAP nerespektovala dohody a nadále v oblastech operovala. To se setkalo s vládním i kmenovým odporem, ale neomezilo to schopnost AQAP vrátit se v budoucnu do výhodného postavení.

AQAP se přizpůsobením strategie zotavila ze ztráty teritorií již v r. 2012 a ustoupila od kontroly teritoria ke guerillovým a teroristickým operacím. Při naskytnuté příležitosti v současném konfliktu však obsadila větší oblast než dříve. V případě, že ani Hádí, nebo Húthiové nebudou schopni vykonávat svoji kontrolu nad centrálním a jižním Jemenem, umožní-li to okolnosti samotné organizace a kontext soupeření AQAP-IS, je pravděpodobné, že AQAP znovu teritorium obsadí a bude pokračovat i v zajišťování služeb, které organizaci přinášejí lokální podporu. Díky získaným zdrojům a novým zkušenostem po ročním vládnutí by bylo možné navíc očekávat lépe naplánovaný a provedený postup vycházející také z přetrvávajících vzájemně výhodných vztahů s lokálními kmeny.

3) Přes přístup ke zdrojům a propagandistickému aparátu mateřské instituce v získávání zdrojů a bojovníků převažovala AQAP nad IS.

Jako důsledek ročního ovládnutí rozsáhlého teritoria, AQAP pravděpodobně i přes výdaje na bojové operace a vládnutí disponuje zásobou financí i ostatních prostředků minimálně na několik let. Budování lidové a kmenové podpory, boj proti Húthiům, sebe prezentace jako ochránce sunnitů proti agresi ší'itů a vyhýbání se civilním cílům mohlo a nadále může napomoci početním stavům AQAP, či dokonce k navýšení početní převahy vůči IS.

V tomto bodě lze nalézt několik indikátorů, které by naznačovaly možné změny, např. množství násilných aktivit, případné znovuobsazení teritorií, či zvýšenou aktivitu USA nebo koalice vůči oběma organizacím, jejich financování, pašování a ilegálních toků

¹⁴⁶ Srov. teorii kompetitivní kontroly v KILCULLEN, D. Out of the mountains: the coming age of the urban guerrilla. London: Hurst, 2013, s. 117-168 a 244-246.

¹⁴⁷ MATTHIEU, Aikins. Yemen's secret war. *Rolling Stone* [online]. 1241, 13. října 2015, [Cit. 1. 5. 2016], s. 52-59,66. Dostupné z: <https://goo.gl/vNRC9M>

financí do i ze země. Změnu by zvláště v kontextu lidských zdrojů mohl vyvolat i vliv mateřských organizací a globálního džihádismu. Podobně jako se stal po roce 2001 Jemen útočištěm pro mnoho militantů původní Al-Káidy, lze očekávat, že se část militantů IS může pod vlivem probíhající ofenzívy na Mosul nebo plánované ofenzívy na Raqqu do země uchýlit.

Také *baj'a* (veřejná přísaha loajality) v islámském právu platí pouze od konkrétního člověka konkrétnímu vůdci.¹⁴⁸ AQAP se více než IS ocitl pod tlakem dekapitačních útoků, které zapříčinily smrt množství vysokých představitelů. Nový vůdce Qasím Rajmi přislíbil věrnost Ajmánu Zawahírimu (AQC).¹⁴⁹ Jeho nástupce by však mohl přislíbit svoji loajalitu IS, či by se mohla AQAP rozštěpit. Podobný dopad by mohly mít případná úmrtí vůdců AQC a IS.

4) Oproti převaze AQAP v mediální sféře na začátku roku 2016 se do konce tohoto roku stačil IS zotavit a několikrát týdně zdůrazňoval své aktivity proti Húthiům a Hádího vládě. I přes pověst AQAP v mezinárodní džihádistické komunitě, kterou lze vyčíst například ze společných oznámení s AQJM a Frontou Nusra, prohlášení Hamzy ibn Ládina, či lokální pověsti díky dlouhodobé spolupráci s jemenskými kmeny, však nelze jednoznačně označit, která skupina v mediální sféře dominovala.

Obě skupiny měly možnost i publikum pro vydávání svých textů, videí i prohlášení. V mediální oblasti také probíhaly jediné střety obou skupin, oproti spíše kooperativnímu, či neutrálnímu modu na bojištích.

Mediální aktivity AQAP se více zaměřovaly i na mezinárodní džihádismus, oproti IS v Jemenu, pro kterou tuto roli zaštitovala mateřská organizace v Iráku a Sýrii. Právě pro vyšší vypovídací hodnotu tohoto srovnání by bylo vhodné započítat i propagandu mateřských informací, což představuje možné téma pro rozšíření tohoto výzkumu.

Možné implikace pro konflikt v Jemenu a globální džihádistické soupeření

AQAP i IS se snažily působit proti ukončení konfliktu nebo silnému vládnutí jedné ze stran, lze je tedy označit za „kazisvěty“ (*spoilers*)¹⁵⁰, ačkoli vychází ze značně odlišných předpokladů. Působení IS vycházelo ze snahy se prezentovat jako skutečně globální džihádistická organizace oproti působení AQAP, která se prezentovala jako ochránce sunnitského obyvatelstva v Jemenu proti ší'itské, iránské a západní agresi.

Toto bylo možné pozorovat např. v Bajdě, kde obě skupiny takticky spolupracovaly proti Húthiům v jakémsi *modu vivendi*. AQAP v tomto kontextu kritizoval IS pouze za narušování svého obrazu „násobitele síly a ochránce sunnitů v Jemenu“, nikoliv za samotné bojové aktivity.

¹⁴⁸ STERN a BERGER. *ISIS: The State of Terror*, s. 190-191.

¹⁴⁹ Ten přislíbil svoji *baj'u* Ajmánu Zawahírimu v 12. čísle Inspire. Zároveň volal po množství útoků proti USA. Viz AR-RAYMI, Qassim. But they never lost hearth for that which did befall them in Allah's way. *Inspire* [online]. Summer 2015, Issue 14, s. 46-47, [Cit. 2016-04-20]. Dostupné z: <https://goo.gl/ZF0b7k>

¹⁵⁰ Viz RAMSBOTHAM, Oliver, Tom WOODHOUSE a Hugh MIAL. *Contemporary conflict resolution: the prevention, management and transformation of deadly conflicts*. Cambridge: Polity, 2011.

Rétorika skupin, stejně jako rámování konfliktu do širšího soupeření Iránu a Saúdské Arábie navíc napomohlo výraznějšímu sektářskému rozměru konfliktu a to i přesto, že sektářství v Jemenu nemá historickou tradici (např. za Húthie bojuje část sunnitských bojovníků).¹⁵¹ Podporování tohoto narativu však může oběma skupinám prospět a také více ukotvit Hádiho vládu a Húthie v nekompromisních postojích, konflikt prodloužit a opět umožnit džihádistickým organizacím kontrolu teritoria, či volnost konání. Nelze vyloučit, že by se poté obě skupiny mohly uchýlit k ozbrojenému konfliktu (podobně jako v Iráku/Sýrii a ostatních zemích), ačkoli tato možnost zůstává čistě hypotetickou.

Významnou roli (hlavně pro AQAP) může představovat humanitární rozměr konfliktu: nedostatek jídla, zdravotní péče, rozšíření nemocí (např. cholery), korupce a slabé vládnutí Hádiho vlády a provinčních guvernérů. Pokud by skupina dokázala obyvatelstvo přesvědčit o výhodách svého způsobu vládnutí, lze očekávat rozšíření jejích řad, zdrojů i manévrovacího prostoru.

Z dosavadních aktivit IS vyplývá, že v Jemenu byla důležitější medializace její přítomnosti, vražd a masových útoků než konkrétní cíle v konfliktu. AQAP byl ve vymezeném období naopak považován za nejefektivnější součást Al-Káidy a přetrvávala u něj schopnost i ambice exportovat teroristické útoky na Západ (zvláště do USA). Oproti tomu se však v současnosti skupina zaměřovala na získání a kontrolu teritorií v jemenském dějišti. V rámci tohoto postoje rámovala i svoji mediální pozici. Význam tohoto soupeření na globální džihádismus lze očekávat spíše menší.

SEZNAM ZKRATEK

AQAP	Al-Qaeda in the Arabian Peninsula	Al-Káida na Arabském poloostrově
AQC	Al-Qaeda Central; Al-Qaeda Core	Al-Káida střed nebo Ústřední Al-Káida
AQI	Al-Qaeda in Iraq	Al-Káida v Iráku (nynější tzv. Islámský stát)
IED	Improvised Explosive Device	Improvizované výbušné zařízení
IS	Islamic state (so-called)	Islámský stát (samozvaný)
SAE	United Arab Emirates	Spojené arabské emiráty
SVEST (také PBIED)	Suicide vest; Person-Borne IED	útok sebevražedného atentátníka výbušninou připevněnou na těle
VBIED	Vehicle-Borne IED	Vozidlem nesené IVZ

¹⁵¹ Zimmerman, Diamond. Challenging the Yemeni State. Critical Threats [online].